

DOI: 10.38004/sobad.1640905

KAYIP MEZHEBİN İZİNDE: MONTANİZM VE UŞAK'IN İNANÇ TURİZMİNDEKİ YÜKSELEN ROLÜ

IN SEARCH OF THE LOST SECT: MONTANISM AND THE RISING ROLE OF UŞAK IN FAITH TOURISM

Dr.

Semahat GÖKER ÖZYÜREK

semahatgkr08@gmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Alınma / Received: 16.02.2025

Kabul / Accepted: 19.03.2025

ÖZ

Bu çalışma, Montanizm inancını ve Uşak'ın bu inanç bağlamındaki potansiyelini inanç turizmi perspektifinden ele almaktadır. Montanizm, M.S. 2. yüzyılda Anadolu'nun Frigya bölgesinde doğmuş, kıyamet günü Yeni Kudüs'ün buraya ineceğine inanılan Pepuza (bugünkü Uşak-Karahallı) merkezli mistik bir inanç hareketidir. Montanistlerin kutsal kabul ettikleri Ömerçalı Tepesi, önemli ayin ve törenlere ev sahipliği yapmıştır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen Montanist gruplar, bu bölgeyi ziyaret ederek ayinlerini sürdürmektedir. Çalışmada, Heidelberg Üniversitesi ve ABD'li araştırmacıların Pepuza'da yaptığı yüzey araştırmaları ile Montanizm'e dair bulgular değerlendirilmiştir. Bölgedeki kalıntılar, Montanist mezhebin inanç dünyasına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup, veri toplama sürecinde doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmada, Montanizm ve inanç turizmi konularında yapılan akademik çalışmalar, arkeolojik veriler ve saha araştırmalarına dayalı kaynaklar sistematik olarak incelenmiştir. Montanizm'in günümüzde turistik açıdan nasıl değerlendirilebileceği analiz edilerek, sürdürülebilir turizm stratejileri doğrultusunda öneriler sunulmuştur. Uşak'ın inanç turizmi bağlamında sahip olduğu potansiyel, kültürel miras ve sürdürülebilir turizm perspektifinden analiz edilmiştir. Bölgenin tanıtımının artırılması, turizm altyapısının güçlendirilmesi ve Montanizm temalı turistik rotaların oluşturulması önerilmektedir. Bu tür adımlar, Pepuza ve çevresinin turistik cazibesini artırarak hem bölge ekonomisini geliştirecek hem de kültürel mirasın korunmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Montanizm, İnanç turizmi, Pepuza antik kenti ve Uşak turizmi.

ABSTRACT

This study examines the Montanist belief and the potential of Uşak within this religious context from the perspective of faith tourism. Montanism emerged in the 2nd century AD in the Phrygian region of Anatolia, centered around Pepuza (modern-day Uşak-Karahallı), which was believed to be the site where the New Jerusalem would descend on the Day of Judgment. Ömerçalı Hill, considered sacred by the Montanists, hosted significant ceremonies and rituals. Today, Montanist groups, particularly from the United States, continue to visit the region and conduct religious ceremonies. This study evaluates findings from surface research conducted in Pepuza by Heidelberg University and American researchers, offering significant insights into the religious world of the Montanist sect through archaeological remains. This research employs qualitative research methods, utilizing document analysis as the primary data collection technique. Academic studies on Montanism and faith tourism, archaeological data, and field research reports were systematically reviewed. Furthermore, the study explores how Montanism can be integrated into contemporary tourism and presents recommendations within the framework of sustainable tourism strategies. The potential of Uşak in faith tourism has been analyzed through the perspectives of cultural heritage and sustainable tourism. The study recommends increasing the promotion of the region, strengthening tourism infrastructure, and establishing Montanism-themed tourist routes. Such initiatives will enhance the touristic appeal of Pepuza and its surroundings, contributing both to regional economic development and the preservation of cultural heritage.

Keywords: Montanism, faith tourism, Pepuza ancient city, and Uşak tourism.

Telif Hakkı: Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 License altında lisanslanmıştır [\(CC BY NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Copyright: This article is licensed under Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International License [\(CC BY NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

1. GİRİŞ

Montanizm, erken Hristiyanlık döneminin en dikkat çekici mezheplerinden biri olarak özellikle Uşak'ın Karahallı ilçesi ve Karayakuplu köyü çevresinde yapılan arkeolojik kazılarla yeniden gündeme gelmiştir. Bu çalışmalarda, Pepuza antik kentinin, İncil'de "Yeni Kudüs" olarak geçen ve Montanistlerin merkezi olduğuna inanılan kutsal mekân olduğu ileri sürülmektedir (Batuk, 2003). Montanizm hareketi, kurucusu Montanus ve kadın liderleri Maximillia ile Priscilla'nın ruhani liderliği etrafında şekillenmiş, peygamberlik iddiaları ve katı ahlaki kurallarıyla Ortodoks Hristiyanlıktan ayrılmıştır. Montanistler, kıyametin yakın olduğu inancıyla Pepuza'ya sığınmayı teşvik etmiş, kadın liderlerin etkin rol aldığı bu mezhep, Kibele kültü ve kadın piskoposların varlığı nedeniyle sapkın olarak nitelendirilmiştir. 6. yüzyılda Bizans İmparatoru Justinianus'un baskıları sonucunda yok olmasına rağmen, Montanizm'in tarihsel etkileri ve Uşak'ın inanç turizmindeki potansiyel rolü, günümüzde bilimsel ve turistik açıdan ilgi çekmektedir. Bu bağlamda, Pepuza'da gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ve kazılar hem akademik camia hem de turizm sektörü için önemli fırsatlar sunmaktadır (Şişman, 2001; Aland, 2005, 6167-6168; Kaçar, 2015, 28-30).

Montanizm'in merkezi kabul edilen Pepouza ve Tymion yerleşimlerinin keşfi üzerine yapılan araştırmalar, bu bölgenin yalnızca dini değil, aynı zamanda turistik açıdan da büyük bir çekim merkezi olabileceğini göstermektedir. Günümüzde kültürel ve inanç turizminin dünya çapında artan önemi göz önüne alındığında, bu alanın potansiyelinin değerlendirilmesi stratejik bir gereklilik haline gelmiştir. Heidelberg Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen yüzey araştırmaları, Pepouza'nın Külköy, Dumanlıören ve Üçkuyu bölgelerinde yer alabileceğine işaret etmektedir. William Tabbernee, 2000 yılında Türkiye'de düzenlenen Pisidia Antiokheia Uluslararası Sempozyumu'nda, Pepouza'nın konumunu belirlemek için yaptığı çalışmalar sonucunda bu yerleşimlerin, Montanizm inancının kutsal mekânları olarak ön plana çıktığını ifade etmiştir. Bu kapsamda Bizans dönemine ait kilise kalıntıları ve Hristiyan graffitolarının keşfi, bu bölgenin tarihî ve dini miras açısından değerini ortaya koymaktadır. Tabbernee'nin saha araştırmaları, Pepouza ve çevresinin inanç turizmine yönelik potansiyelinin somut arkeolojik bulgularla desteklendiğini göstermektedir (Tabbernee ve Lampe, 2002).

Uşak ve çevresi, inanç turizmi açısından henüz tam anlamıyla keşfedilmemiş bir destinasyon olup, bölgenin turistik çekiciliğini artırmak için kapsamlı bir turizm planlaması gerekmektedir. Bölgenin turizm potansiyelini ortaya koymak adına, yıllık ziyaretçi sayıları, ulusal ve uluslararası turist ilgisi ve mevcut turistik altyapının değerlendirilmesi gerekmektedir. Her yıl bahar aylarında, Amerika Birleşik Devletleri'nin Montana eyaletinden gelen Montanist gruplar, turist kabileleri halinde Uşak bölgesini ziyaret etmektedir. Bu ziyaretler sırasında, Karahallı ve Eşme ilçelerinde yer alan ve kendi inançları doğrultusunda kutsal kabul ettikleri dağlık alanlarda dini ritüeller ve ibadetler gerçekleştirilmektedirler (www.egedeyenigun.com). Günümüzde Türkiye'de inanç turizmi denildiğinde ağırlıklı olarak Efes, Kapadokya ve Antakya gibi bölgeler ön plana çıkarken, Pepuza ve Tymion gibi tarihi mekânlar yeterince bilinmemektedir. Montanizm, erken Hristiyanlık döneminde ortaya çıkmış ve özellikle Uşak Karahallı bölgesinde önemli bir dini merkez olan Pepuza ile ilişkilendirilmiştir (www.turkiyeturizmansiklopedisi.com). Bu çalışmanın temel amacı, Montanizm'in tarihsel ve dini etkilerini inanç turizmi bağlamında değerlendirerek, bu inancın günümüzdeki yansımalarını ortaya koymaktır. Montanist miras, sadece akademik açıdan değil, turizm sektörü için de ekonomik ve kültürel potansiyel barındırmaktadır. İnanç turizmi, modern turizm anlayışında artan ilgiyle birlikte, Montanizm'in günümüzde yeniden keşfedilmesine katkı sunabilecek önemli bir araçtır.

Uşak Karahallı ve çevresi, Pepuza ve Tymion gibi antik yerleşimlerle, Hristiyanlık tarihinin önemli izlerini taşımaktadır. Bölgedeki turizm hareketliliğinin artırılması için, uluslararası hac turizmi organizasyonları, inanç temalı rotalar ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi gerekmektedir. Bölgedeki bu dini mirasın, inanç turizmi açısından değerlendirilmesi hem bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacak hem de yerel kültürel mirasın korunmasını teşvik edecektir. Buna ek olarak, turizm politikalarının doğru şekilde uygulanması halinde, Uşak ve çevresi yalnızca Hristiyanlık mirasını tanıtmakla kalmayacak, aynı zamanda kültürlerarası diyalogun gelişmesine de katkı sağlayacaktır. Pepuza'nın Yeni Kudüs olarak anılması, Hristiyanlar için özel bir anlam taşıırken, bu kutsal mekânların tanıtılması ve turizme kazandırılması, bölgenin uluslararası turizm rotalarına dahil edilmesini mümkün kılacaktır. Bu çerçevede, Uşak'ın sahip olduğu zengin tarihi ve dini mirasın sürdürülebilir turizm perspektifiyle değerlendirilmesi, bölgenin uzun vadede turizm gelirlerini artıracak ve Türkiye'nin inanç turizmi destinasyonları arasındaki konumunu güçlendirecektir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İnanç Turizmi Kavramı

Kutsal mekanların ve dini merkezlerin, bu dinlere mensup inananlar tarafından ziyaret edilmesi inanç turizmi kavramı ile ifade edilmektedir. Tarih boyunca önemli çekim merkezleri olan kutsal mekânlarda sosyal bilgilerin ve entelektüel birikimlerinde turist bağlamında kazanım olduğu bilinmektedir. Entelektüel birikimlerin hatırdan kalması için yapılan bir takım hediyelik eşyalar kent ekonomisine de kazanım olmaktadır (Şeyhanlıoğlu ve Kınır, 2021; Köksal vd., 2023). Bu ziyaretler, dini merkezlerin bulunduğu ülkeler için önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Özellikle Hristiyan Avrupa'da teokrasinin etkili olduğu dönemlerde, kutsal şehirlerin ekonomik olarak kalkınması ve refah düzeyinin yükselmesinde bu tür dini seyahatlerin büyük payı bulunmaktadır. Bu şehirlerdeki zenginlik, hem dönemin siyasi otoritesinin bu merkezlere yaptığı yatırımlardan hem de kutsal mekanlara yapılan yoğun ziyaretlerden doğmuştur (Kaya, 1997: 6).

Türkiye'nin inanç turizmi açısından taşıdığı önem, Hristiyanlığın ilk dönemlerinde havariler ve birçok önemli dini şahsiyetin Anadolu'da yaşamış olmasından ve bu dinin bu topraklarda yayılmaya başlamasından kaynaklanmaktadır. Ülkemizdeki Efes, İznik, Antakya ve İstanbul gibi pek çok yer Hristiyan inananlar için kutsal mekanlar arasında yer almaktadır (Başer ve Başçı, 2012: 424). Bunun yanı sıra, semavi dinlerin ilki olarak kabul edilen Musevilik de Anadolu ile tarihsel bağlara sahiptir. Hz. İbrahim'in yaşadığı ve peygamberlik geleneğinin sürdüğü Şanlıurfa, bu özelliğiyle "Peygamberler Şehri" olarak bilinmekte ve inanç turizmi açısından önemli bir merkez konumundadır. Anadolu, tarih boyunca farklı dönemlerde Musevi ve Hristiyan topluluklar için sığınma yeri olmuş, bu topluluklar burada hoşgörü ve anlayışla karşılanmıştır. Bu tarihsel süreçte sadece Hristiyanlığın erken dönemine ait dini eserler değil, aynı zamanda Museviler ve Hristiyanlar tarafından farklı dönemlerde inşa edilmiş kiliseler, sinagoglar ve tapınaklar da günümüze ulaşmıştır (Şahinalp, 2005: 77; Sargın, 2006: 4; Karakaş, 2016: 119; Değişgel ve Bingöl, 2018: 377). Kutsal kabul edilen mekanlara yapılan ziyaretler, dini inanışların gereğini yerine getirme, ibadet etme, törenlere katılma ya da bunları izleme amacı taşıyan seyahatler olarak tanımlanabilir (Ayaz ve Eren, 2020). Bu kapsamda inanç turizmine katılan bireyler, iç huzuru sağlamak, manevi olarak yenilenmek ve dini sorumluluklarını yerine getirme arzusuyla hareket etmektedir. Bu motivasyon doğrultusunda yapılan ziyaretler, kişisel tatmin ve ruhsal yenilenme gibi duygusal amaçları ön planda tutmaktadır (Alaeddinoğlu ve Okudum, 2015).

2.2. Montanizmin Ortaya Çıkışı ve Ana İnanç Esasları

Lawlor (1915), "Montanizm" başlıklı çalışmasında, bu inancın M.S. 156 civarında Manisa'nın Alaşehir çevresinde ortaya çıktığını belirtmektedir. Montanizm'in kurucularının Montanus ile ruhani lider konumundaki Maximillia ve Priscilla olduğu ifade edilmektedir. Montanus'un kendisini peygamber ilan ettiği ve Pepuza'yı bu hareketin merkezi olarak seçtiği dile getirilmiştir. Bu mezhebin Ortodoks Hristiyanlıktan tam anlamıyla kopmadığı ve Pepuza'nın, Montanizm'in idari merkezi olarak bir süre sonra dış bölgelerden gelenler için bir tür "Montanist Hac Merkezi"ne dönüştüğü aktarılmaktadır. Ancak Pepuza'nın tam olarak nerede bulunduğu konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. William Tabbernee'nin ilgili eserinde Pepuza'nın Alaşehir (Philadelphia), Dinar (Apameia), Uşak (Temenothyrai) ve Pamukkale (Hierapolis) arasında bir alanda yer alması gerektiği öne sürülmektedir. Tabbernee, Pepuza'nın bu sınırlar içinde özellikle Çal Ovası'nın kuzeyindeki Üçkuyu ve Bekilli köylerinde olabileceğine dair görüşler sunmaktadır.

Adını kurucusu Montanus'tan alan Montanizm, Anadolu'da doğmasına rağmen İtalya ve Kuzey Afrika'ya kadar yayılmıştır. Montanus'un Hristiyan olmadan önce Frigya bölgesinde Anadolu'nun Ana Tanrıçası Kibele kültürünün rahibi olduğuna dair bir inanç bulunmaktadır. Bu durum, mezhepte kadın liderlerin etkin olmasının zeminini hazırlamıştır (Şişman, 2001; Kaçar, 2002; Güngör, 2016). Montanistler, ahlaki konularda katı bir tutum benimsemiş; daha uzun süreli oruçlar tutmuş ve ruhani bir yaşam tarzını teşvik etmişlerdir. Bekarlık ve temizliği kutsal kabul etmelerine rağmen evliliği tamamen reddettiklerine dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Kilise'nin istisnai durumlarda izin verdiği ikinci evliliği yasaklamışlardır. Montanist hareket, daha çok Kilise'nin kurumsallaşmasına karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Dönemin sosyo-ekonomik sıkıntılarını dile getirerek insanlara kıyametin yaklaştığını söylemiş ve "Yeni Kudüs" olarak ilan ettikleri Pepuza'ya sığınmalarını tavsiye etmişlerdir. Montanizm, bu anlamda dinden uzaklaşan dünyevi kiliseye karşı, peygamberlik otoritesini canlı tutma çabası olarak tanımlanabilir. Mezhebin Hristiyanlığın diğer kollarından en önemli farkı, kadın liderlerin ön planda olmasıdır. Montanizm'de kadın liderlerin etkin olmasının iki önemli nedeni bulunmaktadır. İlki, Anadolu'da güçlü bir etkiye sahip olan Kibele kültürü, ikincisi ise kadınların dini gelenekte Hz. Havva'nın temsilcileri olarak görülmesidir. Bu bağlamda, Montanist kadınlar piskopos olabilmekteydi ve bu durum, dönemin Kilisesi tarafından mezhebin sapkınlıkla suçlanmasına yol açmıştır. Yeni bir peygamberin ortaya çıkması, piskopos etrafında örgütlenen kilise teşkilatı tarafından toplanan konsüllerde sık sık lanetlenmiş ve mezhebe karşı güçlü bir muhalefet oluşmuştur. Ayrıca Montanistlerin piskoposun hâkimiyetine müdahale etmeleri ve Kilise kontrolünü reddetmeleri, Hristiyan topluluklarca hoş karşılanmamıştır. M.S. 6. yüzyılda Bizans İmparatoru Justinianus, yabancı asıllı topluluklar ve sapkın mezheplere karşı mücadele başlatmıştır. Bu baskılara dayanamayan Montanistler, kendilerini bir kiliseye kapatarak toplu intiharla yaşamlarına son vermiştir. Montanistlerin merkezi olarak kabul edilen Pepuza'nın İncil'de kıyamet gününde yeryüzüne incek "Yeni Kudüs" olduğuna inanılmış ve Pepuza'nın Uşak Karahallî'nin Karayakuplu mevkinde bulunduğu dair iddialar ortaya atılmıştır. Ancak bu iddianın henüz somut kanıtlarla desteklenmediği ve bu tür bir yaklaşımın özellikle Katolik dünyasında itibar görmeyebileceği belirtilmektedir. (Lawlor, 1915: 829-831; Tabernee, 1997: 54-60; Lampe, 2002).

Resim 1. 14. yüzyıl Kanaviçesi üzerinde Yeni Kudüs

Kaynak: www. tr.wikipedia.org/wiki/Pepuza

Bu bağlamda, Türkiye’de inanç turizmi çerçevesinde değerlendirilen bazı kutsal mekanların, bilimsel temelden ziyade soyut ve mistik unsurlarla desteklenmesi, ciddi tartışmalara yol açabilir. Özellikle Efes Antik Kenti gibi bölgelerde görüldüğü üzere, bu çalışmaların misyonerlik faaliyeti mi yoksa ekonomik beklentilere dayalı bir yatırım mı olduğu dikkatlice incelenmelidir. Ayrıca Uşak’ta XX. yüzyıl başlarında faaliyet gösteren Frères des Écoles Chrétiennes adlı Hristiyan Katolik cemaatinin misyonerlik çalışmaları göz önüne alındığında, Karahallı’da kazı yapan araştırmacıların aynı zamanda Hristiyan ilahiyatçılar ve din adamları olmaları, konunun değerlendirilmesinde önem arz etmektedir (Şişman, 2001:6).

Angelo (2020)’nin değerlendirmelerine göre, Yeni Kehanet Hareketi (Montanizm), 2. yüzyılın ikinci yarısında Roma Frigya’sında ortaya çıkmış ve kısa sürede bölgesel sınırlarını aşarak Roma, Kartaca, Trakya ve Galya gibi önemli merkezler yayılmıştır. Bu hareketin liderleri Montanus, Maximilla ve Priscilla, peygamberlik iddialarıyla Hristiyan topluluklar arasında derin bir etki yaratmıştır. 6. yüzyılın ortalarında İmparator Justinianus döneminde Pepouza’ya yapılan askeri saldırı ve hareketin yazılı belgelerinin yakılmasıyla Yeni Kehanet, Küçük Asya’da kesin olarak sona ermiştir. Montanizm, özellikle çileci yaşam tarzı, kıyamet inançları ve kadınların liderlik pozisyonlarında aktif rol alması nedeniyle eleştirilmiştir. Eleştirmenler, grubun ilahi vahiylerle eşdeğer gördüğü coşkulu kehanetlerini en büyük tartışma konusu olarak değerlendirmiştir. Hareketin liderleri, bu kehanetlerin havari gelenekle eşit veya onlardan daha üstün olduğuna inanarak, Hristiyan otoritesine yeni bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemiştir. Bu iddialar, tamamen apostolik ardılık temelinde otoritesini sürdüren dönemin Hristiyan liderleri için büyük bir tehdit oluşturmuştur. Montanizm, 3. yüzyılın sonunda sapkınlık olarak kınanmış ve “Montanizm” terimi ancak 4. yüzyılda heresiologlar tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bilimsel çalışmalar, Montanizm’i büyük ölçüde karşıtlarının aktarımlarından bilinen, tartışmalı bir dini hareket olarak ele almaktadır.

2.3. Montanizm ve İnanç Turizmi Üzerine Yapılan Akademik Çalışmalar

Şişman (2001)’in çalışmasında, erken Hristiyanlık mezheplerinden biri olan Montanizm’in tarihsel gelişimini, inanç turizmi bağlamında Pepuza Antik Kenti’nin rolü ve Uşak’ın turizm potansiyeli ile ilişkili olarak incelemeyi amaçlanmaktadır. Çalışmada arkeolojik bulgular, dinler tarihi perspektifi ve tarihsel kaynaklar ışığında Montanizm’in yapısı, inanç pratiği ve kıyamet inançlarının yerel kültürel mirasa katkıları ele alınmıştır. Özellikle Pepuza’nın, Montanistler tarafından “Yeni Kudüs” olarak kabul edilmesi, bölgeyi Hristiyanlık tarihinde önemli bir konuma taşımaktadır. Araştırmancının bulguları, Pepuza ve çevresindeki kazılardan elde edilen verilerin, bölgenin inanç turizmi potansiyelini artırabileceğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma

hem dinler tarihi alanına hem de Uşak'ın turizm stratejilerine katkı sunmayı hedeflemekte ve Montanizm'in tarihsel izlerinin günümüzdeki turistik değerine dikkat çekmektedir.

Sargın (2006)'ın çalışması, turizmin çeşitlenmesi ve alternatif turizm türlerinin önem kazanması bağlamında inanç turizmine odaklanmaktadır. İnsanların ekonomik refah seviyesinin yükselmesi, ulaşım olanaklarının artması ve boş zamanların çoğalmasıyla birlikte turizme katılımın arttığı, buna paralel olarak farklı yaş grupları ve kültürel profillerin değişen beklentilerinin turizm sektöründe yeni arayışlara yol açtığı vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda, manevi tatmin arayışında olan ve dini zorunluluklarını yerine getirmek isteyen bireylerin kutsal mekanları ziyaret ederek iç huzura ulaşmayı hedeflediği ifade edilmektedir. Çalışmada, Hristiyanlık inancı açısından önemli bir merkez olan Isparta'nın Yalvaç ilçesi örnek alınarak bölgenin inanç turizmi potansiyeli ele alınmıştır. Yalvaç'ın inanç turizmi açısından değer taşıdığı, ancak bu potansiyelin değerlendirilebilmesi için turistik altyapının güçlendirilmesi ve etkili tanıtım stratejilerinin geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.

İ Vives (2017)'in yaptığı çalışmada, Montanist toplulukları, erken Hristiyanlık dönemi bağlamında peygamberlik, eskatoloji ve Kilise'nin kurumsallaşma süreciyle ilişkilendirerek analiz etmektedir. Montanizm, M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısında Frigya'da ortaya çıkan ve Montanus, Maximilla ve Priscilla adlı peygamberler tarafından yönetilen bir harekettir. Bu hareketin kökeni, bölgedeki Yahudi-Hristiyan kıyamet beklentisi ve peygamberlik geleneğine dayanmaktadır. Kilise'nin ilk dönemlerinde, Parousia'nın (İsa'nın ikinci gelişi) gecikmesiyle ortaya çıkan hayal kırıklığına karşı Montanistler, radikal bir ruhsal yenilenme çağrısı yapmıştır. Hareketin katı etik kuralları, çileci yaşam tarzı ve peygamberlerin ilahi sözler aracılığıyla doğrudan Tanrı'dan vahiy aldığı iddiaları, diğer Hristiyan gruplarla çatışmasına neden olmuştur. Eusebius ve Epiphanius gibi kaynakların Montanistlere dair aktarımlarına dayanarak, Kilise'nin bu hareketi sapkınlıkla suçlayıp dışladığı belirtilmektedir. Montanistlerin tarihsel etkisi, hem erken Hristiyanlık dönemindeki eskatolojik umutları şekillendirmiş hem de Kilise'nin kurumsallaşma sürecini hızlandırmıştır.

İznik (2021)'çalışmasında, Roma İmparatorluk Dönemi'nde (MS II ve III. yüzyıllar) Phrygia bölgesindeki Dorylaion (Eskişehir) ve Nacolea (Seyitgazi) yerleşimlerinin dinsel yapısını incelemekte ve bölgenin sosyo-kültürel yapısına ışık tutmaktadır. Grekçe yazıtlar ve sikkeler, dönemin dini inanışlarının anlaşılmasında temel kaynaklar olarak değerlendirilmiştir. Zeus Bronton ve Ana Tanrıça Kybele gibi tanrılara adanan kültler hem toplumsal hem de ekonomik yaşam üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda, bölgedeki pagan inanışların monoteist eğilimlere evrildiği ve Hristiyanlıkla birlikte yeni bir dini kimlik kazandığı belirtilmiştir. Çalışma ayrıca, erken Hristiyanlık mezheplerinden biri olan Montanizm'in bu coğrafyada ortaya çıkmasının bölgenin dinsel çeşitliliğini artırdığına dikkat çekmektedir. Montanist hareket, kıyamet inançları ve kadın liderlerin etkin rolü ile dikkat çekerken, bölgedeki dinsel dönüşümde etkili bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemde Roma yöneticileri, yerel kimlikleri destekleyerek halkın imparatorluğa entegrasyonunu sağlamaya çalışmıştır.

Özhanlı ve Kahraman (2024)'ın yaptığı çalışmada, Yalvaç Müzesi'nde sergilenen mezar steli üzerinde yapılan yeniden değerlendirmelerle, söz konusu eserin Montanizm ile olan olası bağlarını tartışmaktadır. Mezar steli, 1924 yılında D. M. Robinson tarafından Yalvaç'ta bir evin merdiveninin altında keşfedilmiş ve üzerindeki yazıt, mezar sahibinin Montanist olduğuna işaret ettiği düşüncesiyle yayımlanmıştır. Yapılan detaylı analizler sonucunda, yazıttaki ifadelerin Hristiyanlığa dair semboller içermediği ve bu yüzden eserin pagan kültürüne ait olduğu sonucuna varılmıştır. Stelin üzerindeki Medusa başı kabartması ve yazıt stili, Antoninler Dönemi sonuna tarihlenmiş ve Phrygia bölgesinin kültürel etkilerini yansıtmaktadır. Araştırma, Antiokheia'nın Phrygia sınırında olması nedeniyle bu bölgede Montanizm ile ilgili daha fazla verinin ortaya çıkma olasılığı üzerinde durmaktadır. Sonuç olarak, mezar stelinin Montanizm ile ilişkili olmadığı, ancak Phrygia kültürünün Pisidia Antiokheia'sındaki güçlü etkilerini gösteren bir örnek olduğu ifade edilmiştir.

3. YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde doküman analizi (belgesel tarama) yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Doküman analizi, aynı zamanda belgesel tarama olarak da adlandırılan bir yöntem olup, mevcut kayıt ve belgelerin incelenmesi yoluyla veri toplama sürecini içerir. Bu yöntem, belirli bir araştırma amacına yönelik olarak ilgili kaynakların tespit edilmesi, okunması, önemli bilgilerin not edilmesi ve elde edilen verilerin değerlendirilmesini kapsamaktadır (Karasar, 2005). Doküman incelemesi, araştırılmak istenen olay veya olgular hakkında bilgi sağlayan yazılı materyallerin sistematik olarak analiz edilmesini içeren bir yöntemdir. Bu yöntem, başlangıçta tarihçiler, antropologlar ve dil bilimciler tarafından yaygın olarak kullanılmış olsa da zamanla sosyologlar ve psikologlar tarafından da benimsenmiş ve önemli kuramsal çalışmaların geliştirilmesine katkıda bulunmuştur (Şimşek, 2009).

Bu çalışmada, Montanizm inancı ve Uşak'ın inanç turizmi bağlamındaki potansiyeli üzerine yapılan analizlerde, konuya ilişkin tarihsel, arkeolojik ve akademik kaynaklar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu kapsamda, Montanizm'in tarihsel gelişimi, teolojik yapısı ve sosyo-kültürel etkileri ele alınarak, bölgenin turizm açısından taşıdığı potansiyel tarihsel ve çağdaş veriler ışığında yorumlanmıştır. Çalışma, betimsel bir nitel araştırma deseni çerçevesinde yapılandırılmış olup, Montanist mirasın turizm sektörüyle nasıl ilişkilendirilebileceğini belirlemek amacıyla mevcut literatür kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Montanizm'in ortaya çıkışı, gelişimi ve dini ritüelleri incelenmiş, bu mezhebin erken Hristiyanlık dönemi içindeki konumu ve inanç sistemine etkileri analiz edilmiştir. Aynı zamanda, Montanizm'in kutsal kabul ettiği Pepuza ve Tymion gibi yerleşimlerin günümüzdeki arkeolojik bulguları incelenerek, inanç turizmi bağlamında sahip olduğu turistik değer değerlendirilmiştir. Çalışmada, bölgenin turistik çekiciliğini artırma potansiyeline yönelik çıkarımlar yapılırken, geçmişte Montanizm'e dair yapılan bilimsel çalışmalardan ve bölgedeki arkeolojik kazılardan elde edilen veriler ışığında güncel bir perspektif sunulmuştur. Bu çalışmada kullanılan ikincil kaynak verileri şu şekildedir:

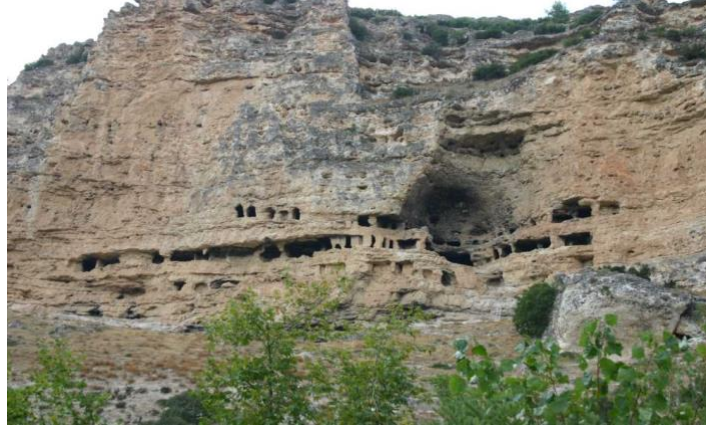
- Akademik makaleler, tezler ve kitaplar incelenerek Montanizm'in teolojik yapısı ve tarihsel süreçteki değişimi analiz edilmiştir.
- İnanç turizmiyle ilgili güncel literatür taranarak, Montanist mirasın turizme nasıl kazandırılabilirliği değerlendirilmiştir.

4. MONTANİZM VE UŞAK

Montanizm, M.S. 2. yüzyılda Phrygia'da ortaya çıkan ve Pepuza, Tymion, Ardabau gibi yerleşimlerden başlayarak Küçük Asya'nın çeşitli bölgelerine yayılan önemli bir erken Hristiyanlık hareketidir. Bu hareket, kısa sürede İtalya'da Roma'ya, Kuzey Afrika'da Kartaca'ya ve Güney Galya'daki Lyon ve Vienne'ye kadar ulaşmıştır (Kaçar, 2002). İlk Montanistler arasında, Phrygia Ardabau'da Montanus'un vaazlarını takip eden kadın liderler Maximilla ve Priscilla yer almıştır (Soyres, 1878). Montanist hareketin kökeni, Phrygia'daki Men, Kybele ve Dionysos gibi pagan kültlerin Hristiyanlık içindeki yansımalarına veya Yahudi-Hristiyan kıyamet geleneğinden ilham alan peygamberlik hareketine dayandırılmaktadır. Montanist öğretiler, katıldıkları çeşitli sinodlarda kademeli olarak aforoz edilmiştir (Toprak, 2013). Hareket hakkında bilinen bilgilerin çoğu Hristiyan yazarlar, özellikle Eusebius'un *The Ecclesiastical History adlı eserinden aktarılmaktadır. Eusebius, Montanus'u yeni din değiştirmiş biri olarak tanımlarken, onun trans halindeyken doğüstü sözler sarf ettiğini belirtmiştir. Gruba yönelik en büyük kıyım, Prokopius'un aktardığı üzere, İmparator Justinianus döneminde gerçekleşmiş ve Montanistler, kiliselerini ateşe vererek toplu intihar etmiştir. Pagan kültlerin etkisi, Phrygia gibi Tanrıça Kybele ve Tanrı Men inançlarının güçlü olduğu bölgelerde ortaya çıkan Montanizm'de belirgin bir şekilde görülmektedir. Bu coğrafyadaki erken Hristiyan sanat eserlerinde de pagan öğelerin etkisi gözlemlenmektedir (Gündüz, 2000). Montanistlerin tamamen ortadan kalkması ise M.S. 9.

● 2025 / 8 (1) / MART
yüzyılda gerçekleşmiştir. Montanizm'in Roma İmparatorluğu'nun yapmış olduğu baskılar neticesinde ortadan kalktığı kabul edilmektedir (Aland, 2005, 6167-6168; Kaçar, 2015, 28-30).

Resim 2. Pepuza Antik Kenti

Kaynak: www.kulturportali.gov.tr

Uşak Karayakuplu'da William Tabbernee ve ekibi tarafından üç yıl süren kazılarda elde edilen buluntularda, Hristiyanlığın ilk mezheplerinden biri olan Montanizm'in Pepuza'da ortaya çıktığı ve komşu şehir olan Tymion'dan bahsedildiği belirtilmiştir. Uşak Müzesi'nde sergilenen, mermer üzerine yazılmış yazıtlardan birinde, imparatorun yüksek vergilere itiraz eden Tymion halkına "Vergilerinizi ödemek zorundasınız, bu vergiler yüksek değildir" şeklinde hitap ettiği aktarılmaktadır. Bu yazıttan yola çıkılarak yapılan yüzey araştırmaları sonucunda, daha önce Anadolu'nun farklı bölgelerinde aranan ancak yeri kesin olarak tespit edilemeyen Pepuza antik kentinin Karayakuplu köyü sınırlarında olabileceği basına yansımıştır. Aynı kazı çalışmaları sırasında tepe üzerinde derinliği nedeniyle kimsenin girmeye cesaret edemediği bir kral mezarı ile tapınak kalıntıları ve bu alanı birbirine bağlayan tüneller ortaya çıkarılmıştır. Bu tünellerde bulunan haç motifleri, bölgenin Hristiyanlar için kutsal bir mekân olabileceği olasılığını gündeme getirmiştir (Şişman, 2001: 5).

Resim 3: Tymion Antik Kenti

Kaynak: www.antikege.wordpress.com

5. UŞAK'IN İNANÇ TURİZMİ POTANSİYELİ

Pepuza ve Tymion, Hristiyanlık tarihinde özel bir yere sahip olan ve Montanizm inancı ile özdeşleşmiş antik yerleşimlerdir. Bölgenin tarihsel sürecine bakıldığında, özellikle Bizans ve Roma dönemlerinde dini bir merkez olarak kabul edildiği görülmektedir (Tabbernee, 1997). Montanizm hareketinin bu coğrafyada gelişmesi ve Pepuza'nın "Yeni Kudüs" olarak anılması, burayı Hristiyan dünyası için önemli bir sembol haline getirmiştir. Bölgenin dini kimliği, günümüzde özellikle inanç turizmi çerçevesinde değerlendirilebilecek potansiyele sahiptir (Aland, 2005).

Uşak ve çevresi, yalnızca inanç turizmi açısından değil, aynı zamanda kültürel ve arkeolojik turizm bağlamında da dikkate değer bir potansiyel taşımaktadır. Bölgedeki arkeolojik kazılar ve yüzey araştırmaları, Montanist toplulukların yaşamına dair önemli veriler sunmaktadır (Lampe, 2002). Özellikle Heidelberg Üniversitesi tarafından yürütülen kazı çalışmaları, Pepuza'nın konumunu netleştirmeye yardımcı olmuş ve bölgedeki dini yapıların Montanizm inancıyla ilişkisini ortaya koymuştur (Tabbernee, 2022). Ancak, bu mirasın turizme kazandırılması için gerekli olan fiziki ve yönetsel altyapının oluşturulması gerekmektedir.

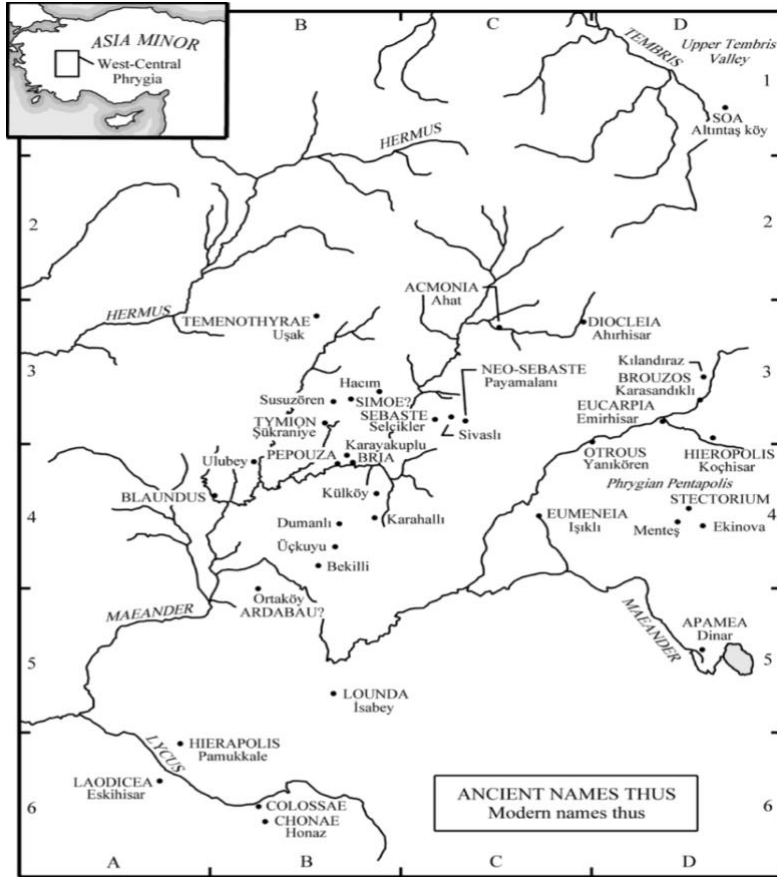
Bölgenin inanç turizmi açısından sunduğu potansiyel, arkeolojik ve tarihi unsurlarıyla desteklenmektedir. Arkeolojik bulgular, Montanistlerin dini ritüellerini gerçekleştirdiği alanların hala belirli izler taşıdığını göstermektedir (Lawlor, 1915). Pepuza ve Tymion'daki mevcut kalıntılar, özellikle kutsal mekanların turistik çekiciliği açısından önem arz etmektedir (Kaçar, 2015). Günümüzde bu gibi dini merkezler hem hac turizmi hem de kültürel turizm açısından büyük ilgi görmektedir.

Türkiye'de inanç turizmi giderek artan bir eğilim göstermektedir. Kapadokya, Efes ve Antakya gibi merkezler her yıl binlerce turisti ağırlarken, Pepuza ve Tymion gibi alanların turizm açısından daha az bilinir olduğu görülmektedir (Sargın, 2006). Bu durum, bölgenin yeterince tanıtılmaması, turizm altyapısının eksikliği ve uluslararası turizm kampanyalarının yetersizliği gibi faktörlerle açıklanabilir (Angelo, 2020).

Tarihsel ve kültürel mirasın yanı sıra, bölgenin doğal yapısı da turizm potansiyeline katkı sunmaktadır. Uşak'ın Karahallı ilçesi ve çevresi, doğal yürüyüş yolları, jeolojik oluşumları ve kırsal dokusu ile sürdürülebilir turizme uygun bir ortam sunmaktadır (Şişman, 2001). Özellikle, dünyanın farklı bölgelerinde inanç turizmiyle desteklenen yürüyüş yolları ve doğa parkurları büyük ilgi görmektedir olup, benzer bir modelin Pepuza ve Tymion için de geliştirilmesi mümkündür (Ayaz ve Eren, 2020).

Sonuç olarak, Uşak'ın inanç turizmi açısından sunduğu potansiyel, tarihsel, arkeolojik ve doğal unsurlar ile şekillenmektedir. Bölgenin turizm açısından daha iyi değerlendirilmesi için tarihi yapılar ve dini ritüellerin izlerini taşıyan alanların bilimsel yöntemlerle korunması ve kültürel mirasın turizmle dengeli bir şekilde buluşturulması gerekmektedir. Bu süreçte, sürdürülebilir turizm politikalarının uygulanması, bölgenin inanç turizmi açısından uluslararası tanınırlığının artırılması açısından önem taşımaktadır.

Resim 4. Pepouza, Tymion ve ilgili yerlerin konumunu gösteren harita.

Kaynak: Tabbernee, 2022: 226.

Yukarıdaki harita, Batı Anadolu'nun önemli bir bölümünü kapsayan antik kentler ve yerleşim alanlarını göstermektedir. Bu coğrafya, özellikle Montanizm hareketinin merkezlerinden biri olan Pepouza ve Tymion gibi tarihi ve dini mekânlarla dikkat çekmektedir. Turist rehberliği açısından bu bölge, yalnızca inanç turizmi odaklı değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel turizmi destekleyecek çok yönlü bir potansiyele sahiptir.

Turizm rotaları önerileri doğrultusunda, bu bölgenin tarihî derinliğini ziyaretçilere sunmak amacıyla tematik turlar düzenlenebilir. Örneğin:

- İnanç Turizmi Rotaları: Pepouza ve Tymion'un Montanist tarihi temel alınarak, bu bölgelerdeki arkeolojik alanların yer aldığı özel tur programları hazırlanabilir. Ziyaretçilere rehberler eşliğinde bu antik kentlerin geçmişteki dini ve kültürel önemini açıklayan turlar düzenlenebilir. Özellikle Karayakuplu Köyü, Pepouza'nın olası yeri olarak kabul edildiği için bu noktaya yapılacak ziyaretler, turistler için tarihî bir yolculuk niteliği taşıyabilir.
- Kültürel Miras Turları: Haritada yer alan Temenothyrae (Uşak), Hierapolis (Pamukkale) ve Laodicea (Eskişehir) gibi bölgeler, erken dönem Hristiyanlık tarihiyle ilgili önemli duraklar olabilir. Bu bölgelerde düzenlenecek rotalarda, antik dönemdeki dini ritüeller, mimari yapılar ve Montanist hareketin etkileri vurgulanabilir.
- Doğa ve Tarih Yürüyüş Rotaları: Bölgedeki nehirler ve vadiler (Hermus, Maeander, Tembris) boyunca doğa yürüyüşleri düzenlenebilir. Bu yürüyüşlerde turistler hem doğal güzellikleri keşfedebilir hem de antik yollar üzerinde tarihi kalıntılarla tanışabilir. Bu tür etkinlikler, turizm deneyimini çeşitlendirerek daha fazla ziyaretçiyi bölgeye çekebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Montanizm, Hristiyanlık tarihinde önemli bir yere sahip olup, özellikle Uşak Karahallı ve çevresinde dini bir merkez olarak Pepuza ile ilişkilendirilmektedir. Bu çalışma, Montanizm'in inanç turizmi bağlamında ele alındığında, bölgenin kültürel, ekonomik ve turistik açıdan değerlendirilmeye açık büyük bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Pepuza'nın "Yeni Kudüs" olarak anılması, bölgenin uluslararası düzeyde tanınmasını sağlayabilecek önemli bir fırsat sunmaktadır. Ancak, bu potansiyelin etkili bir şekilde değerlendirilebilmesi için turistik tanıtım faaliyetlerinin artırılması ve destinasyon yönetim stratejilerinin uygulanması gerekmektedir.

Bölgenin daha geniş kitlelere tanıtılması için dijital medya kampanyaları, uluslararası turizm fuarlarına katılım, akademik çalıştaylar ve kültürel etkinlikler düzenlenmelidir. Özellikle sosyal medya, sanal turlar ve belgesel projeleri ile Pepuza'nın tarihi mirasının geniş kitlelere ulaştırılması sağlanabilir. Buna ek olarak, yerel ve uluslararası turizm organizasyonları ile iş birliği yapılarak, Montanizm merkezli tematik tur programları geliştirilebilir.

Montanizm'e ait arkeolojik buluntular ve tarihi kalıntılar, bölgenin zengin kültürel mirasını ortaya koyarken, bu mirasın korunması ve turizme entegre edilmesi gerekliliğini de gözler önüne sermektedir. Bölgenin sürdürülebilir turizm politikaları doğrultusunda geliştirilmesi için, tarihi mekânların restorasyonu ve ziyaretçilere yönelik bilgi merkezlerinin oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca, bu alanlarda düzenlenecek etkinlikler ve rehberli turlar, turistlerin bölgeyi daha bilinçli bir şekilde keşfetmelerine olanak tanıyacaktır.

Turizm faaliyetlerinin sadece ekonomik kazanç sağlamakla sınırlı kalmaması, aynı zamanda bölge halkının sosyal ve kültürel gelişimine de katkı sunması önemlidir. Bu doğrultuda, yerel halkın turizm sektörüne entegre edilmesini sağlamak amacıyla eğitim programları ve mesleki kurslar düzenlenmelidir. Özellikle bölgedeki kadın girişimcilerin desteklenmesi, geleneksel el sanatları ve yerel mutfağın turistik ürünler haline getirilmesi için teşvikler sağlanmalıdır. Bu sayede, bölgedeki ekonomik kalkınma sağlanırken, yerel halkın turizmden doğrudan fayda görmesi de mümkün olacaktır.

Uşak ve çevresinde yer alan tarihi ve dini mirasın turistik altyapısının güçlendirilmesi, inanç turizmi açısından büyük bir gerekliliktir. Bu kapsamda, modern konaklama tesisleri, yürüyüş yolları, bilgilendirici tabelalar, ulaşım olanakları ve turist rehberliği hizmetleri geliştirilmelidir. Turistlerin bölgeyi daha kapsamlı ve konforlu bir şekilde gezmeleri için dijital rehber uygulamaları ve interaktif haritalar oluşturulabilir.

Sonuç olarak, Montanizm'in kültürel ve dini mirası, Uşak'ın inanç turizmi açısından ulusal ve uluslararası düzeyde daha geniş kitlelere tanıtılmasını gerektiren önemli bir değerdir. Bölgenin turistik, ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlamak için stratejik bir turizm planlaması yapılmalı ve yerel yönetimler, turizm sektörü ve akademik çevreler iş birliği içinde çalışmalıdır. Yapılacak doğru yatırımlar ve tanıtım faaliyetleri ile Pepuza ve çevresi, sadece bir dini turizm merkezi olarak değil, aynı zamanda kültürel mirasın korunduğu, ekonomik olarak gelişmiş bir destinasyon haline gelebilecektir.

Bu çalışmada, Montanizm'in tarihi ve dini mirasının Uşak'ın inanç turizmi potansiyeli açısından büyük bir fırsat sunduğu ortaya konmuştur. Ancak, bu potansiyelin etkin bir şekilde değerlendirilebilmesi için turizm altyapısının geliştirilmesine yönelik stratejik planlamaların oluşturulması gerekmektedir. Bölgenin sürdürülebilir bir inanç turizmi destinasyonu haline gelebilmesi için aşağıda belirtilen temel öneriler dikkate alınmalıdır.

1. Turizm Altyapısının Güçlendirilmesi ve Stratejik Planlama

Turistik Alanların Düzenlenmesi ve Geliştirilmesi:

- Pepuza ve Tymion bölgesinde yürüyüş yolları, bilgilendirici tabelalar ve dinlenme alanları oluşturulmalıdır.
- Tarihi mekânların korunması için restorasyon projeleri hızlandırılmalı ve ziyaretçilere yönelik bilgi merkezleri açılmalıdır.
- Arkeolojik kazılardan elde edilen eserlerin sergilenmesi için müze veya ziyaretçi merkezleri oluşturulmalıdır.

Konaklama ve Ulaşım Olanaklarının İyileştirilmesi:

- Bölgeye gelen ziyaretçilerin konforunu artırmak için modern konaklama tesisleri ve butik oteller inşa edilmelidir.
- Turistik noktalara ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla yol altyapısı iyileştirilmeli ve rehberli tur hizmetleri sağlanmalıdır.
- Dijital turizm rehberleri ve interaktif haritalar geliştirilerek ziyaretçilere mobil erişim kolaylığı sağlanmalıdır.

Turistik Hizmetlerin Çeşitlendirilmesi:

- Montanizm ve inanç turizmi temalı kültürel festivaller ve etkinlikler düzenlenerek turist ilgisi artırılmalıdır.
- Ziyaretçilere yönelik interaktif deneyimler sunan dijital uygulamalar ve sanal turlar oluşturulmalıdır.
- Bölgedeki doğal güzellikler de inanç turizmi ile entegre edilerek ekoturizm ve doğa turizmi seçenekleri genişletilmelidir.

2. Bölgenin Tanıtım Stratejilerinin Geliştirilmesi

Ulusal ve Uluslararası Tanıtım Kampanyaları:

- Pepuza'nın uluslararası inanç turizmi destinasyonları arasında tanıtılması için dijital pazarlama stratejileri uygulanmalıdır.
- Sosyal medya kampanyaları, belgeseller, YouTube içerikleri ve sanal turlar aracılığıyla geniş bir kitleye ulaşılması sağlanmalıdır.
- Turizm fuarlarına katılım artırılarak uluslararası tur operatörleriyle iş birlikleri kurulmalıdır.

Turistik Rehberlik ve Bilgilendirme Hizmetleri:

- Yerel turist rehberlerine yönelik Montanizm ve inanç turizmi alanında eğitimler verilmelidir.
- Tarihi ve dini mirası tanıtmak için çok dilli rehberlik hizmetleri sağlanmalıdır.
- Ziyaretçilere yönelik bilgi kitapçıkları ve interaktif haritalar hazırlanmalıdır.

3. Halkın Ekonomik ve Sosyal Kazanımlarının Artırılması

Yerel Halkın Turizmden Faydalanmasını Sağlayacak Önlemler:

- Turizm sektöründe istihdamı artırmak için yerel halka yönelik mesleki eğitim programları düzenlenmelidir.
- Bölgedeki kadın girişimcilerin turizm sektörüne entegrasyonu desteklenmeli ve yerel el sanatları, geleneksel ürünler turistik pazarlarda satışa sunulmalıdır.

- Yöresel mutfağın turizmle entegrasyonu sağlanarak, bölgeye özgü gastronomi rotaları oluşturulmalıdır.

Yerel Yönetim ve Turizm Sektörü İş Birliği:

- Uşak Valiliği, belediyeler, turizm acenteleri ve akademik kurumlar ortak projeler geliştirmelidir.
- Turizm altyapısını geliştirmek için kamu ve özel sektör yatırımları teşvik edilmelidir.
- Bölgenin turizm potansiyelini artırmak için sürdürülebilir kalkınma modelleri benimsenmelidir.

4. Arkeolojik Çalışmalar ve Akademik Araştırmaların Desteklenmesi

Arkeolojik Kazıların ve Koruma Çalışmalarının Devam Ettirilmesi:

- Pepuza ve Tymion bölgesinde devam eden arkeolojik kazılar desteklenmeli ve yeni yüzey araştırmaları yapılmalıdır.
- Bölgedeki tarihi eserlerin korunması için ulusal ve uluslararası akademik iş birlikleri teşvik edilmelidir.

Akademik Araştırmaların Desteklenmesi:

- Montanizm, inanç turizmi ve bölgenin tarihi üzerine akademik araştırmaların sayısı artırılmalıdır.
- Üniversiteler ve araştırma merkezleri, bölgeye yönelik projeler geliştirmeli ve tez çalışmalarına teşvik sağlamalıdır.
- Bilimsel kongreler, çalıştaylar ve paneller düzenlenerek bölgenin turizm potansiyeli akademik düzeyde tartışılmalıdır.

KAYNAKÇA

Alaeddinoğlu, F. & Okudum, R. (2015). *Van'da Alternatif Bir Turizm Çeşidi İnanç Turizmi ve Akdamar Kilisesini Ziyaret Eden Turistlerin Beklentileri*. Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı (21-23 Mayıs 2015), Ankara: Gazi Üniversitesi.

Aland, K. (2005). Montanism. *Encyclopedia of Religion*. ed. Lindsay Jones. 9/6167-6168. USA:Thomson Gale, 2nd. Edition.

Angelo, C. L. (2020). The New Prophecy or "Montanism". Database of Religious History, Vancouver, BC: University of British Columbia.

Ayaz, N. & Eren, M., (2020). Türkiye'de İnanç Turizmi Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 284-300.

Başer, F. & Başçı, A. (2012). İnanç Turizmi Kapsamında Aziz Pavlus Evinin Önemi Ve Tanıtım Faaliyetlerine İlişkin Ziyaretçi Görüşlerinin Değerlendirilmesi/The Importance Of St. Paul's House Within The Scope Of The Religious Tourism And Evaluation Of The Visitors' Views Related To The. *Mustafa Kemal üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 9(19), 423-443.

Batuk, C. (2003). Millenarianist bir hareket olarak Montanizm. *Milel ve Nihal*, 1 (1), 41-71.

Değişgel, S. & Bingöl, Z. (2018). Şanlıurfa ilinin gençlik turizmi potansiyelinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8 (1), 375-390.

Gündüz, Ş. (2000). Paulus teolojisinde gnostik unsurlar. *Dini Araştırmalar Dergisi*, (2), 52-74

- Güngör, A. İ. (2016). *Vatikan: misyon ve diyalog*. İlgili Kültür Sanat.
- H. J. Lawlor (1915). Montanizm, *Encyclopedia of Religion and Ethics*, Cilt: 8, 828-832.
- Í Vives, A. V. (2017). Les comunitats montanistes, fonamentades en la " Paraula", " Esperit" i " poder". *Scripta Biblica*, 16 (16), 311-336.
- İznic, E. (2021). MS II ve III. Yüzyıllarda (Roma Döneminde) Dorylaion (Eskişehir) ve Nacolea'daki (Seyitgazi) Dinsel Yapı, *OANNES – Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3/2, 505 – 534.
- Kaçar, T. (2002). Erken Kilise'de çatışan gelenekler. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, XVII(1), 39-59.
- Kaçar, T. (2004). Eskiçağ Anadolu Hristiyanlığında Kadın: Montanizm Örneği. Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma, 1-4 Mart 2004 Sempozyum Bildirileri Metinleri, C.3, 197-204.
- Kaçar, T. (2015). *Geç Antikçağ'da Hristiyanlık*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.
- Karakaş, A. (2016). Diyarbakır ve Şanlıurfa'da bulunan peygamber kabir ve makamlarının inanç turizmi açısından incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 119-131.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, H. (1999). *Uluslararası Politik Derinliklerde Anadolu*, F. Özsan matbaacılık, Bursa.
- Köksal, Y., Şeyhanlıoğlu, H. Ö. & Oğuz, O. (2023) Yöresel Mutfak Kültürünün Bölgesel Kalkınmadaki Rolü ve Yerel Halkın Algılarının Belirlenmesi: Ağrı Örneği. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 6(3), 1456-1476.
- Lampe, P. (2002). The Phrygian Archaeological Surface Survey Project of the University of Heidelberg and the Discovery of Pepouza and Tymion.
- Özhanlı, M. & Kahraman, F. (2024). Yalvaç Müzesi'nden Montanist Olarak Yorumlanan Bir Mezar Stelinin Yeniden Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 1-13.
- Ramelli, I. L., McGuckin, J. A. & Ashwin-Siejkowski, P. (Eds.). (2023). *T&T Clark handbook of the early church*. Bloomsbury Publishing.
- Sargın, S. (2006). Yalvaç'ta inanç turizmi. *Fırat üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 16 (2), 1-18.
- Soyres, J. d. (1878). *Montanism and primitive church*. Cambridge University Press.
- Şahinalp, M. (2005). Şanlıurfa Şehri'nin kültürel fonksiyonu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (11), 65-80.
- Şeyhanlıoğlu, H. Ö. & Kınır, S. (2021). Ağrı destinasyonunun alternatif turizm potansiyeline ilişkin yerel paydaşların bakış açısı. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 619-634.
- Şimşek, H. (2009). Methodical Problem In The Researches of Educational History. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, (42), 1, 33-51.

Şişman, A. (2001). Misyonerlik faaliyetleri ve Uşak'ta montanizm'e dair çalışmalar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. III, S. 2, (Aralık 2001), 1-6.

Tabernee W. (1997). *Montanist Inscriptions and Testimonia Epigraphic Sources Illustrating the History of Montanism*, North American Patristic Society, Patristic Monograph Series 16, Mercer University Press, Macon, Georgia.

Tabernee W. (2022). *Diversity Around a Prophet: The Case of Montanism*. In T&T Clark Handbook of The Early Church, edited by Ilaria L. E. Ramelli, John Anthony McGuckin, and Piotr Ashwin-Siejkowski. London: T&T Clark.

Toprak, B. (2013). Montanizmin ortaya çıkışı. Ü. Güneş (Eds.) içinde. *II. Türkiye Lisanüstü Çalışmalar Kongresi- Bildiriler Kitabı I*. Bursa Büyükşehir Belediyesi.

İnternet Kaynakları:

<https://antikege.wordpress.com/usak/tarihi-yerler/tymion-antik-kenti/> (Erişim Tarihi: 25.01.2025)

<https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/pepuza-yuzey-arastirmasi> (Erişim Tarihi: 14.03.2025)

<https://www.egedeyenigun.com/montanistler-1500-yil-onceki-vatanlarına-usaka-geliyorlar> (Erişim Tarihi: 14.03.2025)

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/usak/gezilecekyer/pepouza-antik-kenti> (Erişim Tarihi: 25.01.2025)

<tr.wikipedia.org/wiki/Pepuza> (Erişim Tarihi: 25.01.2025)

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmada taraf olabilecek herhangi bir kişi, kurum veya kuruluş arasında bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür: Çalışma için herhangi bir kurum ya da kuruluştan finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul İzni: Çalışma konusu etik kurul iznini gerektirmemektedir.

Katkı Oranı: Çalışma tek yazarlıdır.